

„יוסעם לדוונינאָץ לשבת“

וסרקו את שערתיהו. ילדים לא נשאו „צילנטי“ (חמין) ונרות שבת לא האירו בתי העניים.

בעיירה היו שתי תנויות של אוקראינים, שנפתחו בבתי של יהודים. יצא לי לקנות לא פעם. התנוונים עטפו בדקדקנות מסחית את הסחורה. נייר לא חסר. על מדפי התנויות היו מונחים ציודות של מחזוריים, גמרות וסידורים. התנוני היה תולש דף קדוש ועטוף בו סבון, מסמרים וסחורה אחרת.

כך קבלתי פעם סחורה עטופה בדרך של מחזור ישן. המחזור היה מודפס על נייר שנקרא בשעתו „נייר קיבר“ (ראזעווע) כי צבעו דמה ללחם קיבר. כמה דורות בכו בלילות „כל נדרי“ ויום כיפור על אותם מחזורי „הקיבר“?

נשאתי את הסחורה הביתה, היצאתי אותה מעטפים-תה, אחר הסתכלתי על הכתוב בה. קראתי: „זכרנו לחיים... וכתבנו בספר החיים; מי יחיה ומי ימות, מי באש ומי במים, מי בחרב, ומי בחיה, מי ברעב ומי בצמא“. ועל אותם הדפים מנייר „קיבר“ נראו כתמים כהים. אלה כתמי הדמעות אותן שפכו אמותינו המנו-חות, סבתותינו הקדושות וסבינו טובי הלב, שמתו על „קידוש השם“.

משוה חנק את גרוני ולא יכולתי להמשיך. לעתים תכופות יצא לי ללכת לבית-החולים כלילה אל חולה אנוש. אל בית-החולים מיהרתי אך בדרך חזרה הלכתי לאט עם ראש רכון מלא מחשבות נוגות ולב מורתח ובוזבז.

הלכתי בדרך רחובות העיירה המתה בלילה ואני עצמתי כמו צל. אף את צעדי אני לא שמעתי, כי נעלתי נעלמים בעלות סוליות גומי עבות, כדי שלא יבחינו בי, כי חיותי תמיד בפחד ובחוסר בטחון.

בעיירה אין סימן חיים, רק הרוח נרשבת בפרצות שם היו בעבר חלונות ודלתות, אני בוכה ושוטח תפילתי: היכן אתם? למה אתם מסתתרים? שובו! אני אורב אחכם. סלחו לי שלפעמים הצקתי לכם, שברתי רעף מהגג או ניפצתי לכם שמשוה. זאת היתה רק משובת ילדים, אבל אני אורב אחכם! שובו! ואני מחפש ובוכה... משוה מעלי התחיל לחרוק. גנחתי בקול צרוד: „מה זה? היה זה השלט הנאמן הישן עם הכתובת „ספר““.

לשווא אנכה ואחפש את בעליו. לשווא אקרא, נצדדתי מרוב כבי.

הנה מחור ארובה חרבה נשמע לפתע עיחוק חד ומרושע — חי, חי, חי יהודי, יהודי... אלה הינשו-פים, כאנשי הגיטאפו, מלגלגים הם עלי... נוראים היו הלילות.

השנה היא שנת 1942. המלחמה משתללת. מילונים אנשים נהרגים. הגרמנים בונים „סדר חדש“. אירופה כולה טובעת בדם ודמעות של בני אדם ובעיקר בדם של יהודים, שנשלל מהם צלם האדם.

יהודים מסתתרים במחבואים או ביערות, אחרים חיים על ניירות ארזים, ברעב, בקור ובפחד, מכיון שלפי תורת הגרמנים היהודי איננו בן-אדם, ויש להוציאו מכלל בני האדם. תמורת מסירת יהודי — מקבל ה„ארזי“ כפרס יי"ש, סיגרויות או נקניק. תמורת רצח יהודי — שבחים. על כן ה„ארזים“ מחפשים יהודים ומוסרים אותם לכליון, רק כדי להידמות ל„אדם תעליון“ הגרמני.

ד"ר יוסף שמעילעז ז"ל

יש יהודים שמשלים עצמם לחשוב שהם מוגנים עי „התעודות“, יש כאלה החושבים שהם „חיוניים“, אחרים משלים עצמם במחשבה שהם בבחינת „כשרים“. באותו זמן הטילו עלי להיאבק במגופות שפרצו בקרב האוכלוסייה. כל כמה חדשים העבירו אותי למקום אחר בו השתללנו טיפוס הבהרות, האדמת ומחלות אחרות. נשאתי עלי שני סרטים — האחד עם מגן דוד, השני סרט עלוי כתוב „רופא“, בכמה לשונות. זה היה המגן הטוב ביותר שלי.

באמצע שנת 1942 הייתי בסולובובינה והסביבה. סולובובינה כבר היתה אז נקיה מיהודים (ידו-ריין). לא עוד היו שם השוק השוקק חיים והדוכנים ועל ידם קונים ומוכרים. העיירה היתה מתה. בתים אחדים נחרסו, אחרים עמדו בלי חלונות ודלתות, ונראו ערו-מים כגופות בר-מינו. דממת מוות שלטה בעיירה.

ובימי ששי לא נשאו עוד ריחות של דגים מבוש-לים בבתי היהודים, לא ישבו עוד נערות על סף ביתן